A Népszínház könyvtára

BERCZELI KÁROLYNÉ

Közel 100 esztendeje annak, hogy *Pest* város törvényhatósági közgyűlése „áthatva a magyar nyelv művelésének és terjesztésének, valamint a nemzeti irodalom és művelődés fejlesztésének, s az ezen célok elérésére leghathatósabb eszközül szolgáló állandó magyar népszínház létesítésének fontosságától" (Alapítványi okirat a budapesti népszínházról... Bp. 1889.) 1871 októberében telket ajánlott fel az építendő Népszínház számára. A cél valóban nemes volt: a *Bach*-korszak elnyomásából ocsudó nemzeti öntudat erősítése, a magyar drámairodalom és nyelv ápolása, s nem kevésbé a német színházi élet ellensúlyozása. E feladatok a Népszínház megnyitásáig a Nemzeti Színházra hárultak. Neki kellett a közönség mindennemű igényét kielégítenie; műsorán tehát opera, tragédia, vígjáték és népszínmű egyaránt szerepelt. Sok volt ez a teher és feladat egy színháznak, amelynek helyzetét súlyosbította az a körülmény is, hogy a közönség száma egyre gyarapodott — egyszóval megérett az idő egy másik színház életre hívására. A Népszínház 1875. október 15-én nyitotta meg kapuit, s ekkorra többé-kevésbé tisztázódott a műfaji megoszlás kérdése is a két színház között. A Nemzeti átengedte a népszínműjátszás jogát a Népszínháznak, olyannyira, hogy az utolsó népszínműelőadást ünnepélyes keretek között tartotta meg október 10-én a *Szökött katonából*; a műfaj két csillagát, *Blaha* Lujzát és *Tamássy* Józsefet pedig elbocsátotta kötelékéből, hogy az új színpadon biztosíthassák a népszínmű további sikereit. A prózai darabok s az Operaház megnyitásáig (1884. szeptember 27-ig) a dalművek is a Nemzeti Színház hatáskörében maradtak. A Népszínház viszont tervbe vette a népszínmű mellett a könnyű zenés műfaj, az operett kultiválását, részint, mivel erre a Nemzeti nem vállalkozhatott, részint pedig műsorának változatossá tételére.

1958. június 30-án volt a Népszínház megszűnésének 50-ik évfordulója. Ez alatt az idő alatt történt néhány kísérlet az intézmény feltámasztására, főként azok részéről, akik ismerték fénykorát, szemtanúi voltak *Blaha* Lujza, *Pálmay* Ilka, *Küry* Klára és a többiek forró sikereinek. Azonban a próbálkozások meddők maradtak. A népszínmű mint műfaj megkopott, idejét múlta, az operett más színházakban talált otthonra, a Nemzeti Színház pedig beköltözött a régi Népszínház épületébe. Ezzel lezárult egy 33 évig tartó korszak, s dokumentumai azóta is arra várnak, hogy valaki megírja színháztörténetünknek ezt a kétségtelenül színes, érdekes szakaszát.

A Népszínház írásbeli és nyomtatott dokumentumai ugyanis javarészt megmaradtak. Irattárát, jegyzőkönyveit az 1. sz. Állami Levéltár, színlapgyűjteményét a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, szövegkönyveit és kottaanyagát pedig az Országos Széchényi Könyvtár őrzi. Ez utóbbiaknak hányatott sorsáról, az állomány tartalmáról, értékéről vázlatosan a következőkben számolhatunk be.

A színház könyvtárának alapját az a letéti anyag vetette meg, melyet a Nemzetitől kapott kölcsön, miután „a népszínházi bizottság s a nemzeti színház igazgatósága között a színműi válfajok előadási joga tárgyában" szerződés jött létre. Ennek a szerződésnek első nyomát a 32/1878. Népsz. biz. akta őrzi, mely szerint a „megőrzés és használat végett Rákosi Jenő igazgatónak átadott népszínművek" leltárszerű nyilvántartással kerültek a színházhoz. A kölcsönadás tényét az évek során mindig megemlítették, valahányszor az igazgató a bérleti szerződést megújította, vagy új igazgató került a színház élére. Ez volt tehát a törzsállomány, amely aztán az előadott darabok szövegkönyveivel állandóan gyarapodott. A kölcsönkapott anyaggal együtt átvette a Népszínház a Nemzeti könyvtári rendjét is, ami abból állott, hogy a szövegkönyveket és kottákat abc rendben gyűjtötte, ezen belül pedig a darabok előadási rendjében csoportosította. Erről tanúskodnak azok a leltári nyilvántartások is, amelyek hézagosan ugyan, de néhány évből megmaradtak. Ilyenformán könnyű volt a szövegkönyv állomány ellenőrzése — és főleg kezelése. Tudnunk kell ugyanis, hogy a színházat nem annyira az a cél vezette, hogy az utókor számára megmaradjon az anyag (erre, fájdalom, a Nemzetin és a Vígszínházon kívül egyik fővárosi színházunk sem gondolt), hanem sokkal inkább az a gyakorlati követelmény, hogy műsora természeténél fogva kölcsönözni tudjon a hozzáfordulóknak, főként a vidéki színigazgatóknak. A Színháztörténeti Osztály őriz egy ilyen *Nyilvántartási naplót*, mely a 80-as évek végétől kb. 1904-ig tanúskodik a kölcsönzésekről. Hogy ez a kölcsönadás az idők folyamán mily mértékben vált a hiányok forrásává, ma már nem rekonstruálható.

Mai értelemben vett könyvtárosa, természetesen, nem volt a színháznak. Az első adatot ezzel a tisztséggel kapcsolatban a 79/1878. Népsz. biz. aktában találhatjuk, mely *Evva* Lajos titkári jelentése a színház 1878—19-es évadjára szerződtetett tagokról. Névsor ez, melyben a „nemzet funerátora", *Vasvári Kovács* József neve mellett ez a bejegyzés olvasható: színész és könyvtáros. Feltehető, hogy a színház megnyitásától kezdve ő gondozta a könyvtárat, s ha az előző évek titkári jelentései nem vesztek volna el, nyilván igazolható is lenne ez a hipotézis. Az 1888—89-es színiévadból megint van egy irat, a 18/1889. Népsz. biz. jelzetű, mely újabb adalékot szolgáltat a könyvtárra és a könyvtárosra vonatkozóan. *Evva* Lajos, ekkor már mint igazgató, jelenti a népszínház bizottmányának: „A népszínházi alap tulajdonát képező könyvtárt a múlt ősz óta (1889. május 5-i keletű az akta) új könyvtárosra Virágháti Lajos súgóra kellett bíznom, aki egészen más rendszer szerint, kitűnő alapossággal hozott rendbe egy khaoszt, melyben az eddigi kezelés miatt már alig tudtunk valamit megtalálni." Íme a bírálat *Vasvári Kovács* József működéséről. Azt azonban, hogy mit értsünk az „egészen más

rendszer"-en, nem sikerült kideríteni. A leltárak ugyanis ezentúl is pontos másolatai az előző évekből valóknak. Ha csak arra nem gondolunk, hogy *Virágháti* szépen beköttette a szövegkönyveket s a tetszetős külső ragadta meg az igazgatót. Mindenesetre, folytatja *Evva,* „az egyedüli érdem egy a színészetnél megöregedett, de eddig csak 600 frt. fizetésből tengődő, igen jóravaló, intelligens és megbízható súgónkat, Virágháti Lajost illeti. Miután a könyvtár, mint a színházi berendezés legfontosabb része (!) különösebb figyelmet érdemel . . ." kezeléséért havonkénti pótlékot kér a könyvtáros számára, valamint a kötészeti kiadások megtérítését, mondván, hogy „a könyvtári készlet ezen (i. e. Rákosi igazgatása alatti) része, mely sok évi használat miatt már teljes pusztulásnak indult, múlhatatlanul megkívánta e restaurációt a jövő érdekében". *Virágháti* tehát 1888 októberétől kezelte a könyvtárat, 4 színiévadon át. 1892-ben megvált a színháztól (75/1893. Népsz. biz.) s ekkor valószínűleg hasonló nevű fiára testálta ezt a tisztséget, akinek neve addig csak a kardalosok között szerepelt. Hogy ő lehetett apja utóda, az a fent említett *Nyilvántartási napló* bélyegzőjéből következtethető. 1895 őszétől nincs többé sem adatunk, sem feltevésünk a könyvtáros személyét illetően. Az utolsó akta, ami az irattárban a könyvtárral foglalkozik (90/1908. Népsz. biz.) 1908. szeptember 16-áról kelt, amikor a Népszínház felszámolása már javában folyik és *Dezső* Arthur gazd. hiv. segédtiszt jelenti, hogy „Dr. Seregi Zoltán h. főjegyző szóbeli utasítására a népszínházi alap tulajdonát képező könyvtárt és díszleteket bérbe vevő Nemzeti Színháznak átadtam . . . Megjegyzem, hogy a könyvtárul szolgáló helyiség szűk és alkalmatlan volta miatt a tárgyak felette rendetlen állapotban találtattak." Íme, újabb bírálat az elődökről. Pedig az eddig vázolt 33 év elképzelhetetlenül nagy nyugalmi állapot volt ahhoz képest, ami ezután várt a több mint 1000 kötet magyar és idegennyelvű szövegkönyvet és többezer kötet kottát tartalmazó könyvtárra.

Az a könyvtárhelyiség, amit a fenti irat említ, a Népszínház Csokonai utcai gazdasági épületének legfelső emeletén volt. A festőtermek, díszlet- és jelmezraktárak, műszaki helyiségek és a mindenkori igazgatói lakás mellett itt szorítottak helyet a szöveg- és kottatárnak is. Gazdája legfelső fokon a város volt, végrehajtó hatósága a népszínházi bizottmány, mely hovatovább fiktív fogalommá vált s alig volt más szerepe, mint a színházi csődtömeg felszámolása. A Nemzeti Színház formailag átvette ugyan a könyvtárat, de ez gyakorlatilag semmit nem jelentett, mert a gyűjtemény helyben maradt — gondozatlanul. 1923-ban aztán úgy döntött a főváros tanácsa, hogy mint illetékes intézménynek, a Fővárosi Könyvtárnak gondjaira bízza. Így került az anyag ez év szeptemberében a Károlyi utcába, a Fővárosi Könyvtár akkori épületébe. 1925-ben a mai Eötvös Lóránd utca és Cukor utca sarkán álló iskolaépületben egy nagy helyiségbe telepítették át. Innen, illetve az iskola pincéjéből, ahová helyszűkére való hivatkozással hordták, 1927-ben visszavitték a Csokonai utcába. Amíg az anyag a Fővárosi Könyvtár kezelésében állott, *Koch* Lajos gondjaira volt bízva a szövegkönyvek rendezése és katalogizálása, *Turay* Mihályra, a Nemzeti Színház egykori karnagyára pedig a kottatár rendbehozatala. Ezután 10 év szünet következett. 1937-ben, a

centennáris ünnepségekre való készülődés kapcsán, amikor a Nemzeti Színház múzeuma és könyvtára az Emke épületének harmadik emeletén kapott új otthont, *Németh* Antal a Népszínház könyvtárát is átvitette oda. Itt érte a gyűjteményt a második világháború, s kis híja, hogy el nem pusztult. 1946 őszén a Nemzeti Színház igazgatósága felszámolta az egész gyűjteményt s ennek során került a népszínházi rész ismét a Fővárosi Könyvtárba, a Nemzetié pedig nem sokkal később az Országos Széchényi Könyvtárba. A népszszínházi szövegkönyvek gazdátlanul hevertek a Fővárosi Könyvtár egy helyiségében, csak kottatárát rendezte újra *Turay* Mihály. 1950 januárjában az Operaházba került a gyűjtemény — igen helytelenül, mert a legjobb akarattal sem mondható, hogy ennek, a zömében népszínműveket és operetteket tartalmazó anyagnak őrzése az Operaház feladata. Itt beraktározták egy ablaktalan, sötét emeleti szobába és senki sem törődött vele. Négy év múlva, 1954 márciusában az Operaház átadta az anyagot az Országos Széchényi Könyvtárnak. A Színháztörténeti Osztályra kerültek a szövegkönyvek, feldolgozásuk már meg is történt. A Zeneműtár kapta a kottaanyagot, amelyet *Turay* Mihály rendez — immár harmadszor. Így ért véget a majdnem 50 évig tartó vándorút, amely, reméljük, könyvtárunkban végre eljutott az utolsó állomáshoz.

Mielőtt rátérnénk az anyag közelebbi ismertetésére, szükségesnek látszik a *színházi könyvtár* fogalmának tisztázása. A színházi könyvtár olyan kéziratos vagy nyomtatott szöveggyűjtemény, mely a színházak műsorán szereplő darabok rendező-, súgó-, olvasó- és ügyelőpéldányait, a hozzájuk tartozó szerepeket, zenés művek esetében a kottaanyagot foglalja magába.

A múlt században, amíg a gépirásos sokszorosítást még nem ismerték, a szerző vagy fordító által benyújtott kéziratot használta fel a színház rendezőpéldányaként. Ebbe jegyezték be a rendezők az utasításokat, egy-egy jelenetben a szereplők állását, mozgását stb. A megjegyzések vagy a lapszélre kerültek, vagy, amikor az átlőtt példányt bevezették, a befűzött lapokra. A felvonások előtt legtöbbször a díszletezés primitív rajza is megtalálható. A rendezőpéldány az előadott színdarab legfontosabb írásbeli dokumentuma, vagy ha úgy tetszik, a színdarab előadásának leghitelesebb írásbeli rögzítése. Ha a rendezés történetére vonatkozóan keresünk forrásanyagot, ha egy-egy nagy rendező módszerét, felfogását akarjuk megismerni, de meg ha egyáltalán azt akarjuk tudni, hogy egy darab előadása milyen volt, a korabeli színházi kritikák szubjektív véleményéhez csakis a rendezőpéldányok szolgáltatnak maradandó és hiteles adatokat. S ez mindaddig így lesz, míg a színielőadások filmen való megörökítése, fényképezése általános gyakorlattá nem válik.

A súgópéldány a rendezőpéldány kéziratos vagy gépelt másolata. A másolási munkát régen rendszerint a színházi súgó végezte. A darabok végén mindig ott áll a bejegyzés: „Másolta romvári Várady Lajos súgó . . . dátum"; néha — középkori íródeákok késő utódaiként humoros megjegyzéssel fűszerezték munkájukat: „hál' Istennek vége", vagy „másoltam két nap, két éjszaka" stb. A súgópéldányban nemcsak azok a húzások láthatók, amiket a rendező előír, hanem néha technikai jelzések is: csenge-

tés, egyszerűbb világítási utasítások, függöny stb., egyszóval olyan apróbb tennivalók, amiket az egy helyben ülő súgó is el tud végezni. Ilyenformán tehát a súgópéldány bizonyos fokig kiegészítője a rendezőpéldánynak.

A komplikált technikai teendők ellátása az ügyelő dolga. A színpad berendezése, kellékek ellenőrzése, világítási effektusok irányítása, zivatar, dörgés, villámlás, külső zajok mind az ő hatáskörébe tartoznak s ezek nyilvántartása az ügyelőpéldányban található.

Az olvasópéldány húzás nélküli szöveg. Szerepe csak abban áll, hogy azok, akik a darab előadásában döntenek, elolvashassák, megismerhessék, mielőtt előadásra javasolnák.

Régi színházi könyvtárakban tetemes mennyiségű szerep is található. Régen ezeket is kézzel másolták, illetve írták ki a szövegkönyvből. Feltehető, hogy a Népszínház is őrizte ezeket a szerepeket, hiszen a kölcsönzés egyik sarkalatos szempontja az volt, hogy ezt a munkát ne kelljen minden színháznak újból elvégeznie. Valószínű, hogy ezek, a sok vándorlás során részben elkallódtak, a kölcsönzés közben pedig elhasználódtak.

A zenei anyag a vezérkönyvből, zongorakivonatból, ének- és zenekari szólamokból tevődik össze.

Említettük, hogy a Népszínház 33 éves fennállása alatt könyvtárában több mint 1000 színdarab gyűlt össze. Ez a szám magában foglalja az előadott műveket, továbbá azokat, melyek sosem kerültek színre és az idegen nyelvűeket is, melyeket vagy lefordítottak, vagy nem találtak alkalmasnak s érintetlenül kerültek be a könyvtár állományába. A színház műsorán 521 darab szerepelt. S bár az előadott darabok száma majdnem kétszerese a könyvtár szövegkönyvállományának, mégsem mondhatjuk, hogy a műsorban szereplő művek hiánytalanul megvannak. A rendezőpéldányok zöme (67%), szerencsére, megtalálható. A fennmaradó 33% megoszlása a következő: 23%-ra tehető azoknak a műveknek száma, melyekből csak a súgópéldány maradt meg, 10%-nyi könyv pedig nyomtalanul eltűnt, tehát sem a rendező-, sem a súgópéldány nincs meg. Ha a könyvtár viszontagságos múltját tekintjük, nem is sok a hiány. Javarészt azok a frekventált operettek (*Hoffmann meséi, Cigánybáró, Madarász, Egy éj Velencében* stb.), melyek valószínűleg a kölcsönzés következtében vesztek el.

A *Színháztörténeti Füzetek* című sorozat 20. számaként megjelent egy adattár a Népszínház műsoráról. Ez az összeállítás a darabokat kronológiai sorrendben közli, feltüntetve egyben azt is, hogy a Színháztörténeti Osztályon mi található meg belőlük. A kimutatás alapjául annak idején csak azokat a szövegkönyveket vettük figyelembe, amelyekben a Népszínház körpecsétje szerepelt, tehát hovatartozásuk félreérthetetlen volt. A *Rákosi* Jenő, *Evva* Lajos és *Porzsolt* Kálmán bélyegzőjével ellátottakat szándékosan hagytuk ki, mert nem tudtuk eldönteni, ki volt a gazdájuk, s mert semmiképpen sem akartuk beolvasztásukkal a színház könyvtárának valódi állományát meghamisítani. A közelmúltban került birtokunkba egy 1889-ből származó könyvtári főkönyv, amely fényt derített erre a kérdésre: a szövegkönyvben levő sorszámok azonosak a fő-

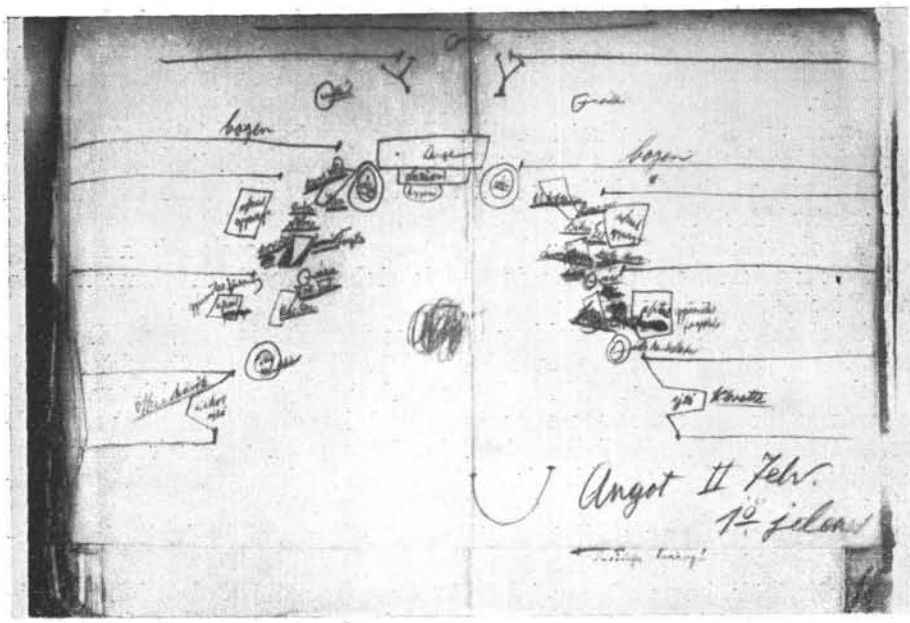

Molnár György színpad-rajza az Angot asszony lánya rendezőpéldányában

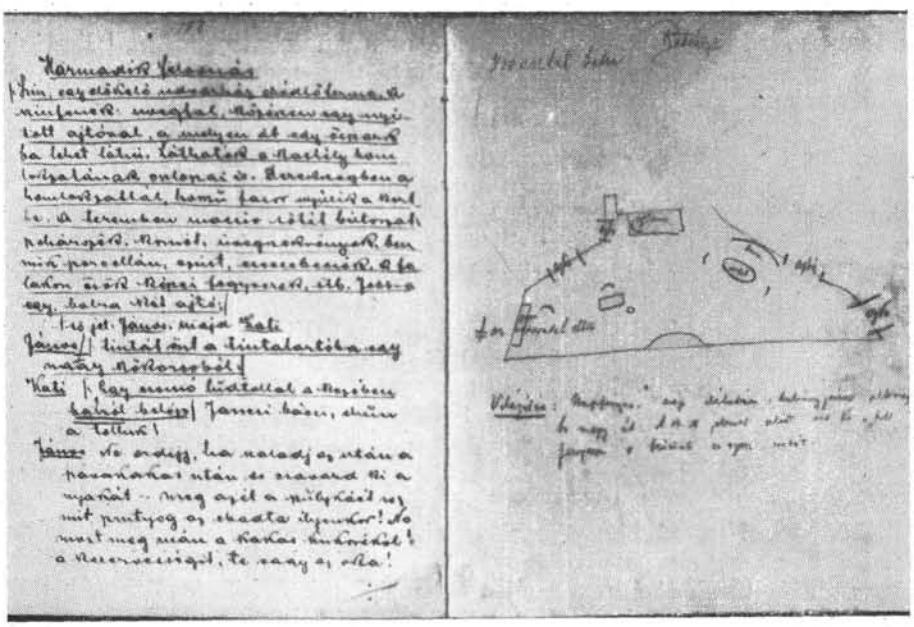

Hevesi Sándor bejegyzései a Bolond Istók rendezőpéldányában

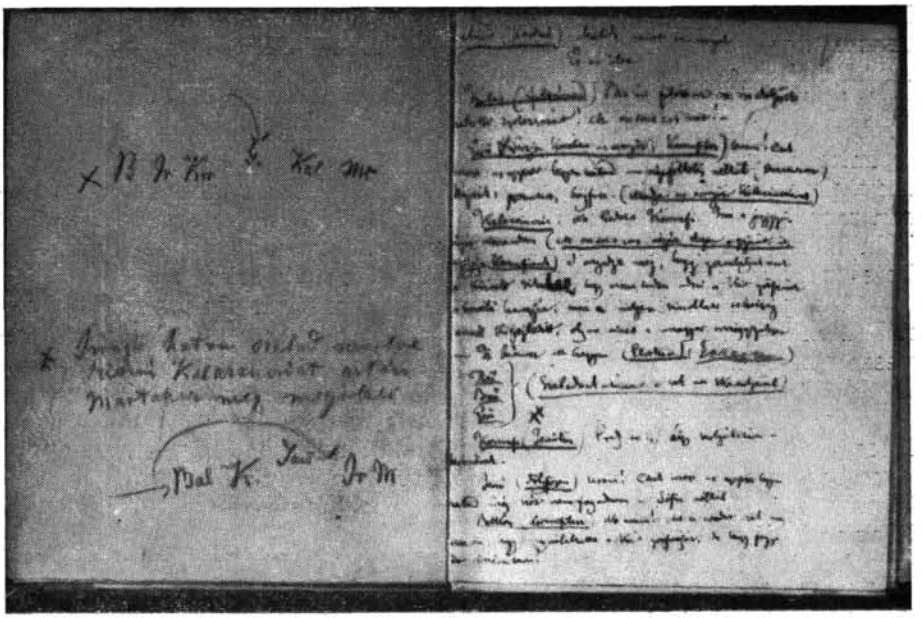

Jókai kézírása a Bolondok grófja rendezőpéldányában

könyvbeliekkel, függetlenül attól, hogy kinek a pecsétje van a könyvbe ütve. Ami gyakorlatilag mintegy 200 könyvnyi szaporulatot jelent a Népszínház javára. Fenti rövid statisztikánk már a kiegészítés alapján készült. A pótlások pedig megtalálhatók az adattárnak abban a példányában, melyet a Színháztörténeti Osztály segédkönyvtára őriz.

A szövegkönyveknek kb. 98%-a kéziratos. Csak elvétve akad köztük nyomtatott példány, azoké a daraboké, amelyek egykorú kiadványként is megjelentek. A rendezőpéldányoknak a már említett általános érvényű jelentőségén kívül a Népszínház esetében van egyfajta speciális értéke is. A színház megírandó történetében ugyanis tisztázni kell majd, hogy kik voltak a rendezők, és melyik darabot ki rendezte. Adataink etekintetben ugyanis még igen hiányosak. Azt már pontosan tudjuk, hogy *Molnár* György, az első rendező mely darabokat rendezte *(Az ördög párnája, A képzelt beteg, Dunanan apó, A saint-fleuri rózsa, Angot asszony lánya, Utazás a föld körül, A talléros pékné)*. Osztályunkon négy darab meg is van ezek rendezőpéldányaiból (l. 1. sz. ábra). *Hevesi* Sándor működéséről — az utolsó évből — szintén hiánytalanok az adatok *(Bolond Istók, Carmen, Raszkolnikov, A bálkirálynő, Tündérszerelem, Parasztbecsület, Nagymama, A veszedelem, A tékozló fiú* és *Az ember tragédiája)*. Sajnos, ezekből a rendezőpéldányokból sincs meg mind (l. 2. sz. ábra). Legnagyobb veszteség a *Tragédia* rendezőpéldánya, mert mint tudjuk, a *Paulay*-féle rendezéstől merőben eltérő, új felfogású és tagolású volt az övé s ennek ma már csak a színlapok és díszletek őrzik halvány nyomát.

Mindkettejük egy-egy nagy korszak nagy rendező-egyénisége volt; szerencse, hogy ennyi is megmaradt népszínházi működésük emlékeiből. Annál hiányosabbak azonban a közbeeső évtizedek adatai. A színlapok csak *Molnár* György rendezői nevét tüntetik fel; a Népszínház-Vígopera évében (1907—1908) vált rendszeressé a rendező jelzése. Gyűjteményünkben ugyan majd minden rendezőt képvisel egy-egy példány, de a szövegkönyvek nagy számához képest igen kevésről tudtuk eddig pontosan megállapítani, hogy melyik kinek a kézírásos bejegyzését őrzi. A hiányzó adatok kiegészítése tehát — egyéb források híján — ezeknek a bejegyzéseknek megfejtése útján történhetik majd meg.

A súgópéldányok ebben a gyűjteményben csak azoknál a daraboknál számítanak forrásértékű anyagnak, melyeknek rendezőpéldánya elveszett, nyomtatásban nem jelentek meg, s a szöveg csak a súgópéldányokból rekonstruálható.

Ügyelőpéldány a szó mai értelmében annakidején nem volt használatos. Az ügyelő nem kapott teljes szöveget, mert ez a másolómunkát nagyon megszaporította volna. Teendőit tehát egy-két leveles ún. ügyelőlapra írta. A Népszínházban előadott darabokból mindössze 10—15 ügyelőlap maradt fenn.

A szövegkönyveknek ezen a tartalmi értékén kívül van bizonyos formai értéke is. Néhány közülük eredeti kézirat. Így pl. a *Bolondok grófja Jókai* Mór betoldásaival van megtüzdelve (l. 3. sz. ábra). Nevezetesebb autográfok még: *Beöthy* Lászlóé *(Három Kázmér, A csillag fia), Berczik* Árpádé *(A florenci szalmakalap, Veteránok), Csepreghy* Ferencé *(Niniche), Gabányi* Árpádé *(A sehonnai), Heltai* Jenőé *(Az aranyos, Ezüstpapucs, A császárné legyezője, Fanchon asszony lánya), Rákosi* Jenőé *(Szélháziak, Indigo), Rákosi* Viktoré *(Dezentor, Rezervisták, Március 15., A zászlótartó), Szigeti* Józsefé *(Marcsa és Mariska), Toldy* Istváné *(A két testvér, A kis doktor, Tündérhaj), Vidor* Pálé *(Czifra Zsuzsi lakodalma, Szökjünk, Apja lánya, A régi szerető),* hogy csak a nevezetesebbeket említsük. De folytathatnók a sort *Evva* Lajos, *Lukácsy* Sándor, *Fái J.* Béla, *Verő* György és még mások nevével, akik termékeny szerzői és fordítói munkásságukkal, rendezői, titkári, vagy éppen igazgatói tevékenységükkel nem annyira az irodalomban, mint inkább a színházi világban szereztek maguknak nevet és érdemeket.

Végül szeretnénk megemlíteni egy problémát, amit éppen a színházi könyvtárak sorsa és állapota vet fel. Ha az elmúlt 50 év színházi dokumentumai után kutatunk, arra a szomorú megállapításra kell jutnunk, hogy a Nemzetin, Népszínházon és Vígszínházon kívül egyetlen fővárosi színház anyag sem maradt meg. (Vidéki viszonylatban, ha lehet, még rosszabb a helyzet.) Ma már, természetesen, nagyon nehéz lenne kinyomozni, hogy kit terhel a felelősség ezért a gondatlanságért. A szervezeti formában nem kereshetjük a baj okát, mert hiszen a Nemzeti állami intézmény volt, a Népszínház városi kezelésben állott, a Vígszínház pedig magánvállalkozásként működött s mindháromnak megmaradt a könyvtára. Csakis személyes hanyagságról lehet szó: az, hogy a könyveket széthordták, eltulajdonították, sőt tüzelésre használták fel, egyes emberek bűne. S tudomásunk szerint ma sem viselik jobban gondját a színházak

könyvtáraiknak, nincs tehát semmi biztosíték arra, hogy ezekből több marad meg, mint pl. a Magyar, Király vagy Belvárosi Színház anyagából. Sürgősen elejét kellene venni tehát az eljövendő pusztulás lehetőségének. Felvetjük ezért azt a gondolatot: nem kellene-e valami kötelespéldány szolgáltatáshoz hasonló rendelkezéssel a színházakat arra kötelezni, hogy minden előadott darabból szolgáltassák be a rendezőpéldányt? Ha a darabot nem újítja fel a színház, akkor úgysincs szüksége rá, ha pedig újra előveszi, a Színháztörténeti Osztályon hozzáférhető, megtalálható. Tudomásunk szerint történtek már kísérletek a rendezőpéldányok beszolgáltatását illetően, de nem jártak eredménnyel. Úgy gondoljuk, hogy az Országos Széchényi Könyvtárnak, mint nemzeti könyvtárnak, lenne módja és kötelessége elsősorban, hogy a kötelespéldány-rendeletet, melynek a hivatalos köztudatban már kellő súlya és tekintélye van, erre a területre is kiterjessze s ily módon védje és konzerválja kulturális életünknek ezt a széleskörű és lényeges alkotórészét is.

La bibliothèque du Théâtre Populaire à Budapest

E. BERCZELI

Ce fut le 15 octobre 1875 que le Théâtre Populaire hongrois ouvrit ses portes qu'elle ferma le 30 juin 1909. Dans l'ordre chronologique des théâtres hongrois, le Théâtre Populaire occupe la seconde place. Elle devait sa fondation à plusieurs motifs: aux tendances à développer la langue et la littérature hongroise, à décharger le répertoire du Théâtre National et de satisfaire les exigences de plus en plus grandes du public de la capitale. La tâche principale qu'il se proposa de remplir, fut de cultiver l'opérette et la paysannerie, bref, les pièces légères.

Les documents écrits et imprimés du Théâtre Populaire ont été en majeure partie conservés. Ses archives et ses actes sont gardées aux Archives municipales, la collection de ses répertoires à la Bibliothèque Municipale „Szabó Ervin", ses librettos et ses partitions à la Bibliothèque Nationale Széchényi.

L'article esquisse d'abord le sort mouvementé des librettos et des partitions, constituant la bibliothèque proprement dite du theâtre, à partir de la disparition du théâtre jusqu'à ce que la collection entra en possession de la Bibliothèque Nationale Széchényi. Cette partie de l'article est suivie d'une déscription détaillée de la matière manuscrite.

Pendant les 33 années de l'existence du Théâtre Populaire, il a été collectionné plus de 1000 pièces de théâtre. Ce chiffre comprend les pièces représentées (521), ainsi que celles qui n'ont pas été mises en scène, qu'elles fussent originales ou traduites.

La plupart des librettos sont manuscrits, beaucoup d'entre eux des autographes de quelques écrivains hongrois de renom (Maurice *Jókai*, Jenő *Heltai* etc.). Les librettos peuvent être groupés, suivant leur fonction, en deux grandes catégories: livrets de régisseur et livrets de souffleur. La valeur de la bibliothèque est grandement rehaussée par la circonstane que les livrets de la plupart des pièces jouées ont été conservés (67%). Ces livres peuvent servir de base pour l'histoire du théâtre et la conception du régisseur.

La méthode d'emmagasinage de la matière fut, sur la foi des régistres contemporains, la suivante: les pièces ont été rangées en ordre alphabétique et subdivisées en ordre chronologique. Les livrets de régisseur et de souffleur, ainsi que la réduction pour piano et les parties étaient reliées dans un seul volume et portaient le même numéro courant.